

Vilka är de svenska aktörerna i klimatfrågan?

Recenserad bok: Den inställda omställningen. Svensk energi- och miljöpolitik i möjligheternas tid 1980-1991.

Författare: Martin Hultman.

Förlag: Gidlunds förlag (190 sidor), Möklinta, 2015.

Idag lever vi i omställningens tid. Samtidigt som det industrimoderna samhällets infrastruktur är helt beroende av fossila bränslen, måste 75 % av de kända fyndigheterna av olja, kol och gas ligga kvar i marken om klimatforskningen tas på allvar. Hur ska en sådan förändring bli möjlig?

Den inställda omställningen är en bok om konflikten mellan två förhärskande synsätt inom svensk energi och miljöpolitik, skriven av Martin Hultman, Docent i teknik-, vetenskaps och miljöstudier vid institutionen för Teknikens ekonomi och organisation vid Chalmers i Göteborg. Hans forskning fokuserar på frågor om varför vi inte agerar i klimatfrågan trots att vi har

haft kunskapen i mer än 30 år. Han leder för närvarande ett forskningsprojekt om klimatförnekelse¹.

Konflikten som speglas i *Den inställda omställningen* står mellan storskaliga- och småskaliga lokala lösningar. De storskaliga har sedan början av 1990 talet varit förhärskande och betyder mer av samma d.v.s. fortsatt fossilanvändning med tillägg av kärnkraft, kallad 4:e generationen. Detta illustreras i en analys av det s.k. Welgasprojektet som var en småskalig off-grid lösning byggd på vindkraft och vätgaslagring lokalt av energi².

Analysen är spännande som en deckare och ger insikter om varför man från

1 <https://www.chalmers.se/sv/institutioner/tme/nyheter/Sidor/Klimatförnekelse-starkt-kopplad-till-högnationalism.aspx>

2 Se artikel av Inga Tegström sid 396-400 i detta temanummer

svensk regering idag säger nej till EU vad gäller utveckling av vätgasdrift för energilagring och transporter och istället ger stöd till raffinaderier för Preem i Bohuslän. Vattenfall, med t.ex. stöd av energimyndigheten var en viktig aktör, då liksom nu, främst intresserade av storskalig teknik gällande framför allt kol och kärnkraft (sid 46).

Erlend Mårald, professor i idéhistoria vid Umeå universitet, skriver i baksidestexten på boken:

Inbland känns det som att man står inför ett avgörande vägval, där ny teknik och nya tankesätt öppnar upp för oanade möjligheter. Martin Hultman undersöker i Den inställda omställningen hur ett decentraliserat och förnybart energisystem i Härnösand under 1980-talet samskapades med nationell energi- och miljöpolitik. Denna välgrundade och nyskapande analys skapar en bredare förståelse gällande avgörande vägval som är minst lika aktuella idag som de var då. Med ett posthumanistiskt perspektiv visar Hultman på möjligheterna till att ställa om våra energisystem i hållbar riktning. Det är viktig läsning för politiker från alla läger som tar miljöfrågorna på allvar och forskare som vill fördjupa insikten om energipolitik.

Boken har 7 kapitel med rubrikerna: Kapitel 1 En omställning är möjlig, Kapitel 2 En vetenskapsteoretisk hållning: Posthumaniora, Kapitel 3 Konceptualiseringsfasen, Kapitel 4 Innovationsfasen, Kapitel 5 och 6 Spridningen, möjligheten och det samtidiga avfärdandet, Kapitel 7 Möjligheternas era.

Berättelsen i *Den inställda omställningen* tar sin början i striden under 1970-talet mellan den framväxande ekologiska diskursen som innehöll argument för småskalighet, decentralisering och kritik mot ekonomisk tillväxt som mått på välfärd. Företrädare för detta synsätt riktade en kraftfull kritik mot den kärnkraftspositiva och tillväxtcentrerade politik som fördes av socialdemokraterna, en politik som hade understöd från professorer, industrimän, fackförbund, moderater och folkpartiet. Diskussionen mellan dessa två synsätt ledde fram till folkomröstningen om kärnkraft år 1980.

Men, alla var inte med på omställningen till ett energisystem baserad på förnyelsebar energiteknik och aktörer som agerade emot sådan omställning utgjordes av inflytelserika nätverk och organisationer som genom åren investerat mycket i t.ex. kärnkraftsprogram. Sveriges ledande ingenjörsföretag ASEA, Sveriges största affärsdrivande statliga verk Vattenfall och hela den politiska eliten hade byggt in sig i ett industrimodern system som enbart fungerade i linje med deras förväntningar med fortsatt satsning på kärnkraft.

I *Den inställda omställningen* används sedan som teoretisk utgångspunkt aktör-nätverksstudier och mer generaliserande diskurs-studier för att genomföra analysen av hur spelet lokalt i Västernorrland och Härnösand, och nationellt såg ut under 1980-talet.

Denna bok visar konkreta historiska lärdomar som kan användas för att hantera utmaningar som klimatfrågan och andra miljöfrågor ställer på oss. Med folkomröstningsresultatet 1980 i ryggen var det tydligt att medborgarna i Sverige bar med sig en vision om ett annat samhälle. Fler och fler människor var beredda att ändra vanor och konsumtion för att uppnå ett decentraliserat och förnyelsebart energisystem, giftfritt jordbruk och småskaligare leverne. Men samtidigt som den ekologiska diskursen tog plats i Miljö- och energidepartementet mobiliserade de industrimoderna aktörerna till en avgörande konflikt om framtidens politik. Ett avgörande som fortfarande påverkar samtiden.

Striden mellan ”den industrimoderna och den ekologiska diskursen” har sällan analyserats så väl som i *Den inställda omställningen*. Analysen som presenteras tydliggör varför vätgas som energibärare inte ges samma stöd i Sverige som andra länder, t.ex. Norge och Tyskland.

*Bo J A Haglund
Professor emeritus
Karolinska Institutet*